

Deze nieuwsbrief en alle informatie over D'n Hof ligt standaard binnen op tafel in een blauwe map.

Belangrijke data:		
11-11-2017	Kluszaterdag	09.00 – 13.00 uur
24-11-2017	D'n Hof Borrel	16.00 – 18.00 uur
09-12-2017	Kluszaterdag	09.00 – 13.00 uur
15-12-2017	Kerstborrel samen met het Gilde	17.00 – 20.00 uur

Wat zijn de moestuinklusjes in november?

- Nu is de tijd om de moestuin vrij te maken van zomergroente. De plantresten kun je direct gebruiken op de bodem van een geul waar je volgend jaar pronkbonen boven kunt telen. Het is het begin van een nieuwe cyclus.
- Oude wortelkluiten van rabarber hebben er baat bij als je ze opgraaft en met een scherpe spade in stukken deelt. Zorg wel dat ieder stuk een paar groeiknoppen heeft.
- Herplant de stukken in de grond die je hebt verrijkt met goed doorgerotte compost of ander organisch materiaal.
- In verhoogde en diepe bedden kun je direct halfverteerde compost op het grondvlak aanbrengen op de plaatsen waar je komend seizoen groenten wil gaan telen.
- Graaf enkele pastinaken, rapen en wat prei uit en kuil deze op een geschikte plaats bij. In koude gebieden kan de grond gedurende langere perioden namelijk bevroren blijven. Zou houd je de wintergroenten bereikbaar en kun je ze er tijdens koud weer gemakkelijk uit de moestuin halen.

Wat kun je in november in de moestuin planten?

Je kunt nog steeds knoflook en sjalotten planten in november. Doe dit wel op dagen wanneer het niet vriest.

Wat kun je in november in de moestuin oogsten?

- Vroeg rijpende spruitkoolrassen kun je deze maand al oogsten. Pluk ze altijd van onderaf naar boven. Trap met je hak de planten weer vast in de grond als ze zijn losgewrikt door herfst.
- Verder kun je deze maand andijvie, bieten, rapen, witlof, Chinese bieslook, wortels, bloemkool, rammenas, schorseneren, pastinaak, boerenkool en prei oogsten.

Tips en weetjes

- Spruiten oogst je na de eerste vorst. Op die manier komen natuurlijke suikers vrij die de smaak van je spruiten ten goede komt.
- Ruim plantenresten tijdig op. Zo voorkom je dat ziekten en schimmels overwinteren.
- Voorzie je planten van de nodige vorstbescherming. (knol)selderij, sla en prei zijn er enkele van.
- Groene, onrijpe tomaten laat je binnenshuis narijpen op een droge en warme plaats.
- Wil je je groenten langer vers houden, dan kun je ze inkuilen.
- Dek je composthoop af tijdens te winter. Teveel water zorgt voor uitspoeling, wat nadelig is voor de samenstelling van je compost..
- Heb je lege perceeltjes in de moestuin? Strooi dan bladcompost over je perceel en probeer er gedurende de hele winterperiode niet over te stappen.

Wil je zonder veel werk vroeg in het voorjaar kunnen oogsten, zet dan een aantal vaste planten in de moestuin. De keuze aan vaste, eetbare planten is veel groter dan je verwacht. Maar pas op: vaste moestuinplanten zijn vaak behoorlijk eigenzinnig.

De aanplanting van een hedendaagse siertuin wordt gedomineerd door vaste planten. Ze vormen een stevige 'vaste' basis die aangevuld wordt met bomen en struiken die in de zomermaanden een beetje opgefleurd wordt met bloeiende eenjarigen. In de moestuin zijn het de eenjarige planten die de hoofdtoon zetten. Kwestie van jaarlijks in de winter alles opruimen en je kunt in het voorjaar met een schone lei opnieuw beginnen. Maar ook in de moestuin kun je volop met vaste, meerjarige planten aan de slag. Net als in de siertuin kunnen ze een vaste waarde vormen en elk jaar opnieuw zonder het werk van zaaien snel een opvallende oogst geven. Asperges, rabarber, zeekool en artisjok zijn enkele bekende voorbeelden van vaste groenten.

Vroege oogst

Vaste groenten vragen uiteraard een eigen meerjarige plaats in de tuin en passen dus niet in een systeem van roulatie of vruchtwisseling. Het zijn vaak grote en opvallende planten die vroeg in het voorjaar al dominant in de tuin aanwezig zijn. Ze verdienen dus ook een opvallende centrale plaats, liever dan een hoekje achterin. Het voornaamste idee van vaste moestuinplanten is het feit dat ze vaak heel vroeg in het voorjaar al gebruikt kunnen worden. Terwijl de eerste erwten nog maar net boven de grond staan en de tuinbonen amper 10 cm hoog zijn, zijn vaste groenten dankzij hun stevig meerjarig wortelgestel vaak al flink vooruit in het seizoen. Nu lijkt het een beetje overbodig, maar in een niet zo ver verleden – toen de diepvries nog niet vanzelfsprekend was – waren die vroege knoppen, bladeren en scheuten in maart en april meer dan welkom. Ze pasten perfect in het idee van 'The Hungry Gap': de jaarlijks terugkerende periode in het voorjaar wanneer de wintervoorraad opgegeten was en de eerste nieuwe groenten nog op zich lieten wachten. Voor wie nu opnieuw het jaar rond uit de tuin wil eten, vullen die vaste groenten die schrale periode mooi op.

Vaste groenten kun je zelfs nog vroeger oogsten door ze ter plaatse in de tuin te bleken of te forceren. Zet gewoon een échte bleekpot of een omgekeerde zwarte plastic emmer in februari bovenop de planten, nog voor ze aan hun groei beginnen. Na drie tot vier weken, warm, beschermt en donker, oogst je een fijne selectie aan gebleekte voorjaarscheuten. En kijk hoe gevarieerd zo'n pril voorjaarsaanbod kan zijn, boordevol tinten en kleuren en vol verrassende nieuwe smaken bij het begin van de lente.

Brave Hendrik

De keuze aan planten is veel uitgebreider dan wat de meeste mensen verwachten. Uiteraard heeft niet elke groente een 'vaste' variant, maar als aanvulling of als basis voor een border gevuld met vaste groenten is er ruime keuze. Brave Hendrik (*Chenopodium bonus henricus*) is een stevige sterke vaste plant die als een van de eerste in het voorjaar aan zijn groei begint. De diepgroene gepunte bladeren doen meteen aan spinazie denken en *Chenopodium* betekent ook ganzevoet, wat naar de vorm van het blad verwijst. Het jonge blad wordt in het voorjaar rauw gebruikt en heeft een zachte, maar toch wel opvallende smaak. Voor wie daar problemen mee heeft, is koken en verwerken net als spinazie de oplossing. Je kunt de bladeren heel de zomer door blijven oogsten. Midden in de zomer vormen zich bloeistengels gevolgd door jonge knoppen en een onopvallende bloei. Die bloeistengels en nog gesloten bloemknoppen kun je snijden en gebruiken als groene asperges.

Zaaien met geduld

Voor een gemiddeld gezin zijn drie tot vier planten ruim voldoende. Je kunt de planten gewoon uit zaad opkweken. Het zaad vraagt geen extra warmte om te kiemen, maar wel volop geduld. Zaai ter plaatse in de tuin of buiten in een zaai bakje en wacht geduldig vier tot zes weken om de jonge planten te voorschijn te zien komen. In één seizoen groeien ze uit tot volwaardige planten die op 30 centimeter uit elkaar in de tuin uitgeplant kunnen worden. Zon of halfschaduw maakt niet veel uit. Zet ze op een plaats die in het voorjaar volop licht krijgt en die het in de zomer met minder moet doen. Onder bladverliezende (fruit)bomen bijvoorbeeld. Brave Hendrik laat zich vanaf het tweede jaar heel mooi bleken. Met een bleekpot in februari kun je vaak in maart al oogsten. Je zult verrast worden wanneer die 'saai' groene plant in zijn gebleekte versie plots geel en fluo-roze tevoorschijn komt. Ideaal voor een opvallende voorjaarssalade!

In de schaduw: Roomse kervel

Er zijn niet veel groenten die tevreden zijn met een plek in de schaduw. De meest succesvolle groenten voor minder licht zijn zuring en roomse kervel. Roomse kervel (*Myrrhis odorata*) is net als Brave Hendrik een sterke en forse plant. Een voorjaarszaailing groeit in één seizoen tot een stevige vaste plant die jarenlang trouw in de tuin blijft groeien en bloeien. Ook Roomse kervel start heel vroeg in het voorjaar en vormt vanuit zijn basis

grote lichtgroene varenachtige bladeren. De jonge bladeren hebben een zachte structuur en hebben een opvallende

verse grond beschikbaar hebben. De bladeren smaken net als boerenkool, maar een beetje nootachtig met een vleugje bitter sterke anijsgeur en -smaak. Ook bij de Roomse kervel kun je knippen en oogsten zoveel je wil en heel het seizoen door. Het lijkt wel of de planten daardoor gewoon nog sterker worden. De planten bloeien met witte schermen. Knip je die na de bloei terug dan beschik je weer over nieuw fris blad. Laat je de bloemen staan dan vormen zich de typische langwerpige, eerst zachte groene en daarna harde zwarte zaden. Allebei de vormen zijn eetbaar en opnieuw boordevol anijs.

Roomwitte bladknoppen

Wil je uit zaad vertrekken dan zul je net als bij Brave Hendrik vooral geduld moeten hebben. Zaai in elk geval rechtstreeks ter plaatse in de tuin, want roomse kevel heeft een hekel aan verplanten. Zaai ergens in het voorjaar en wacht geduldig 4 tot 6 weken op de eerste tere zaailingen. Maar geniet vooral van hun enthousiaste groeikracht waarmee ze het nieuwe seizoen tegemoet gaan. Wil je zelf zaad oogsten om te zaaien voor het volgend jaar, laat dan je zaden gewoon buiten in de (vries)kou liggen, want dat hebben ze nodig om volgend jaar te kunnen kiemen. Vanaf februari (afhankelijk van de winter) kun je de volwassen planten bleken. Een omgekeerde emmer is prima en (opnieuw afhankelijk van het voorjaar) vier tot zes weken later oogst je de roomwitte bladknoppen in een ongewone structuur. Roomse kervel is perfect voor aromatische voorjaarssoep, gewoon gemengd in een salade of gecombineerd met aardappels. Liefhebbers van drop knabbelen graag op de jonge scheuten en de groene zaden.

Eeuwig leven

Vaste groenten zijn vaak behoorlijk eigenzinnig en volgen wel eens andere regels dan de klassieke moestuinplanten. Neem nu Eeuwig Moes. De naam zegt al voldoende en geeft aan dat de plant een eeuwig leven tegemoet gaat. Eeuwig Moes is een bladkool. Een enkele plant groeit op één seizoen uit tot soms een vierkante meter breed, uiteraard afhankelijk van de toestand van je tuingrond. De planten vormen gelobde bladeren die een beetje aan het blad van bloemkool doen denken. Bloei of zaden komen er niet aan te pas. Meer nog, het is juist door de afwezigheid, of beter de jarenlange selectie van planten zonder bloei, dat de plant een meerjarig karakter heeft gekregen.

Succes verzekerd

Geen bloei maakt dat de planten dus ook geen zaad vormen. De beste manier om de meerjarige en niet-bloeiende eigenschap door te geven is door de planten niet te zaaien maar te stekken. Dat stekken kan zowat het hele jaar rond, maar september (de nieuwe planten gaan beworteld de winter in) of maart (voor de warmte van de zomer gaan ze aan de groei) vormen de beste periode. Je gebruikt als stek gewoon een flink stuk stengel met top waarvan je de onderste bladeren weg haalt. Stop drievierde diep in de grond en wacht geduldig af. Honderd procent succes verzekerd! Het blad kun je het hele jaar door oogsten. In strenge winters kunnen de planten wel eens helemaal kaal worden, maar vanaf het voorjaar herneemt de groei op de

overgebleven stengels. En eeuwig? In onze ervaring kun je best na een jaar of vijf de planten vernieuwen, zodat ze een nieuwe plek en erin.

Zorgeloos genieten

Wie eenmaal de smaak van vaste groenten te pakken heeft, wil graag meer. En dat kan: zeekool, asperges, artisjok, rabarber, Turkse raket (*Bunias orientalis*), aardperen, kruidvenkel, Welsh Onion, kardoer, zeevenkel, strandbiet, zuring en schorseneer kun je gebruiken als meerjarige planten. Genoeg variatie voor een complete vaste groentetuin. Zet ze bij en door elkaar, let op kleur, bladvorm, bloei en groeiwijze en maak er zo een uniek stukje eetbare tuin van om jarenlang en zorgeloos van te genieten, van het vroege voorjaar tot diep in de winter.

Uden, Bernheze en Veghel doen mee met Nationale Natuurwerkdag Stg. Vrijwillig Landschapsbeheer Uden/IVN Uden, IVN Bernheze/Stg. Landschapsbeheer Aa-dal (SLA) en IVN Veghel doen 4 november a.s. mee met de Nationale Natuurwerkdag 2017. Landschapsbeheer en -herstel is nodig voor het behoud en herstel van landschapswaarden. Iedereen, die van frisse lucht, lekker samen buiten werken en koffie/thee houdt, is van harte welkom op één van de drie plekken (zie onder). Nieuwe vrijwilligers worden begeleid door ervaren landschapsbeheerders.

Volgens woordvoerder Ernest de Groot (Uden) is de Nationale Natuurwerkdag een ideale gelegenheid om kennis te komen maken met vrijwillig landschapsbeheer. Harry van der Pas (Dinther) vult aan: "voor vele planten en dieren zijn goed onderhouden landschappen van groot belang. Fer Kalis (Veghel) tenslotte: landschapselementen zijn in feite kleine natuurgebiedjes. Die moet je zorgvuldig beheren". We adviseren belangstellenden om laarzen, stevige schoenen en werkhandschoenen mee te nemen. Voor gereedschap wordt gezorgd.

Keuze uit Dinther, Erp of Uden-Volkel

Bernheze werkt van 08.45-13.00 uur op Landgoed Zwanenburg (Dinther). Hier worden wilgen geknot. Men verzamelt om 08.45 uur bij Huize Zwanenburg, Zwanenburgseweg 8 in Dinther. Kinderen met ouders zijn welkom. Er is koffie/thee en lunch aanwezig. Nadere info bij Harry van der Pas (06-5231 7518).

Veghel werkt van 09.00-12.00 uur in het Hurkske (Erp). Daar wordt opslag van bomen en struiken verwijderd rond het Rauwven. We verzamelen om 09.00 uur bij de P-plaats achter theehuis De Boswachter, Gemertsedijk 10 te Erp. Kinderen onder begeleiding van ouders zijn welkom. Er wordt voor koffie/thee en soep gezorgd. Nadere info bij Fer Kalis (0413-341348).

Uden werkt van 9-12 uur in de bufferzone tussen Uden-Zuid en Volkel-West (Uden-Volkel). Deze bufferzone wordt ingericht met een heuse hoogstam kersenboomgaard met haag. Men verzamelt om 09.00 uur bij de Wijde Wereld, Helmteken 24 te Uden. Kinderen met ouders zijn welkom. Er is koffie/thee en soep aanwezig. Nadere info bij Ernest de Groot (0413-251370).

Plant in de picture

Op woensdag 25 oktober kwam de permacultuurtuin van Vera Greutink op tv bij het programma binnestebuiten waarbij de heester fanzantenbes ter sprake kwam. Mocht je interesse hebben in deze plant dan vind je hieronder meer informatie.

Leycesteria of **fazantenbes** is een snelgroeïende plant, met vele mooie momenten. In het voorjaar komt er mooi **fris groen blad** aan de plant.

De plant is verder ook nog een langbloeiende plant, van juli tot september verschijnen er mooie **bloemtrossen onder rood/ paars gekleurde schutbladen** en na de bloei komen er ook nog eens prachtige **bessen** aan de plant, die van rood naar zwart verkleuren. De bessen zijn een lekkernij voor vogels en zal in ons land vooral merels trekken. De plant kan **in het voorjaar flink teruggesnoeid** worden en zal dan al snel weer 1,5 m hoog worden en flink wat bloemen produceren. Het is een bladverliezende heester, waarvan de formosa soort redelijk winterhard is. Leycesteria is mooi als kuipplant, maar moet dan **voldoende water** krijgen in de zomer. Verder is het een mooie heester voor achter in de border.

Standplaats Leycesteria

De Leycesteria houdt van een **warme zonnige plek**, maar kan ook in **halfschaduw** staan. Hij heeft een voorkeur voor een beschutte plek op het zuiden. Leycesteria staat graag in normale tuigronde, die goed waterdoorlatend is.

Blad en takken

De plant heeft holle takken, die recht naar boven groeien. De kleur van de takken is blauwachtig. Aan de Leycesteria komt in het voorjaar fris groen blad, dat later donkergroen wordt en aan de onderkant een blauwachtig was heeft.

Het blad is langwerpige van vorm en vooral jong blad is puntig van vorm.

Bloei

Leycesteria vormt van juli t/m september langwerpige bloemtrossen, die tot 10 cm lang kunnen zijn. De bloemen hangen aan de takken naar beneden. De bloemen kunnen **wit, violet, donkerpaars of zwart** van kleur zijn. De bloemen steken mooi af bij de **rood/ paarse schutbladen**, die aan de plant blijven zitten na de bloei.

Besvorming Leycesteria

De plant vormt na de bloei bessen die van september tot november aan de plant kunnen hangen. De **bessen** kleuren **van rood naar zwart** en zijn een lekkernij voor vogels. In Nederland komen er vooral **merels** op de plant af. In Engeland trekt deze heester fazanten, vandaar de naam fazantenbes.

Snoeien

Leycesteria **bloeit het best op jonge scheuten**. De heester kan tot laag bij de grond teruggeknipt worden. Als je graag een hogere struik wilt hebben, kun je enkele takken minder ver inkorten. Ook ingevroren takken, door vorst in de winter, kunnen weggeknipt worden. Geef na de snoei organische mest en een mulchlaag van compost of stalmest, en de plant zal snel weer gaan groeien.

Vermeerderen

Vermeerderen van Leycesteria kan door het nemen van stekken in het voorjaar. De plant wordt ook door zaadjes, die door vogels worden uitgepoept, uitgezaaid.

Uw Tuin Winterklaar Maken naar het Voorbeeld van de Natuur!

We zijn er dit jaar redelijk laat mee, maar het weer is ook nog niet echt herfstweer te noemen :-). De grote najaarsschoonmaak zoals in de meeste moestuinen doen wij niet. Maar toch is er redelijk wat werk, werk dat belangrijk is, werk dat vele voordelen heeft voor de tuin. Het winterklaar maken van de tuin doen we in de natuurlijke moestuin naar het voorbeeld van de natuur. Je moet dus niet alles gaan opkuisen, uitgebloeide planten afknippen en uw bodem omspitten.

De herfst gaat altijd gepaard met het vallen van de bladeren. Zeker in bossen, maar ook in je eigen tuin, merkt je dat struiken en bomen met hun gevallen bladeren een tapijt vormen aan hun eigen voet.

Dit geeft vele voordelen voor de plant zelf:

1. Allereerst worden de voedingsstoffen die de plant diep uit de bodem heeft opgehaald zo aan de oppervlakte weer afgegeven. Dit is belangrijk om het bodemleven te stimuleren en zo de kwaliteit van de bodem.
2. De bodem wordt afgedekt en dit tapijtje beschermt zo het bodemleven en de bodem zelf tegen de weersinvloeden van de winter. Regen wordt gebroken, het afkoelende effect van wind verlaagd en zon en koude worden afgeblokt. De omstandigheden in de bovenste laag van de bodem worden veel constanter, de extremen worden afgezwakt. Dit zorgt voor een hogere activiteit van het bodemleven, en dit is altijd goed :-).
3. Dit tapijtje dient niet enkel als bescherming van de bodem, het verstikt ineens ook onkruiden en zorgt dat onkruidzaden niet de kans krijgen om te kiemen. De struik of boom zorgt zo dus eigenlijk dat er onder zijn kruin weinig of niets groeit. De concurrentie rond de stam wordt zo verlaagd, wat de plant betere kansen geeft.

Wat moet je doen in de tuin?

┃ Momenteel zijn wij onze tuin winterklaar aan het maken. Dit houdt in dat wij onkruiden zoals muur, knopkruid, distels, brandnetels en melkdistels uittrekken en wegdoen. Maar sommige (on)kruiden mogen blijven staan. Veldkers, winterpostelein, Chinese bieslook, zelf uitgezaaide sla, koriander, ...

Ook alle uitgebloeide stengels blijven staan, net als de maïsplanten waarvan de kolven zijn geoogst, de ijspegels die in zaad staan, de jonge koningskaarsen die volgend jaar gaan bloeien, ... Er staat nog zeer veel op onze bedden, planten die allemaal de bodemactiviteit gaande houden met hun wortels.

De bedden die zijn 'opgekuist' worden daarna bedekt met een dikke laag mulch. Bladeren zijn ideaal, zeker als ze door het grasmachine zijn gepasseerd en al wat versnipperd zijn. Maar ook afgereden gras en het blad van verschillende planten zoals smeerwortel, engelwortel en zuring, houtsnippers, stro,

Maar in deze periode gaat de voorkeur uit naar bladeren. Deze bevatten veel mineralen en zijn in overvloed aanwezig momenteel. Het grote voordeel is dat ze traag verteren en tot in het voorjaar de bodem goed afsluiten. Groenere materialen zoals gras en smeerwortel verteren redelijk snel en zijn na een dikke 6 – 7 weken verteerd en grotendeels verdwenen. Ze dan aanvullen is niet evident!

Het grote voordeel van dit werk in het najaar, is dat de tuin vrij van onkruid de winter ingaat, het bodemleven heel de winter door kan werken en zo continu de bodem verbetert. En hierboven op kiemt er in het voorjaar nauwelijks onkruid. Hierdoor hoeft je pas terug wieden in de tuin tegen de tijd dat je begint uit te planten!